

Marian Bohdan Biłyj, *Mohylnicki (Mogilnicki) Jan (1778–1831)* [w:] Tekstowa kartoteka osobowa przemyslan, pod red. Anny Siciak, na stronie Przemyskiej Biblioteki Publicznej;

zob. także Marian Bohdan Biłyj, *Mohylnicki (Mogilnicki) Jan (1778–1831)* [w:] *Słownik biograficzny twórców oświaty i kultury XIX i XX wieku Polski południowo-wschodniej*, pod red. Andrzeja Meissnera, Kazimierza Szmyda, Rzeszów 2011 s. 282-283

MOHYLNICKI (Mogilnicki) Jan (1778–1831), teolog, kustosz greckokatolickiej Kapituły przemyskiej, teolog, językoznawca, działacz oświatowy i religijny

Ur. 19 VIII 1778 r. we wsi Ulucz, cyrk. dobromilski. Był synem proboszcza greckokatolickiego w Uluczu ks. Bazylego Mohylnickiego i Pelagii z d. Baczyńskiej. Po ukończeniu szkoły parafialnej kontynuował naukę w gimnazjum w Przemysłu, które ukończył w 1795 r. z wyróżnieniem. W latach 1795–1800 studiował w greckokatolickim Sem. Duch. Generalnym we Lwowie. 5 X 1800 r. zawarł związek małżeński z Anną Marcinkiewicz z Bolanowic. Małżeństwo było bezdzietne. 21 XII 1800 r. przyjął święcenia kapłańskie. Pracę duszpasterską rozpoczął 28 III 1801 r. jako administrator parafii w Drozdowicach (dekanat niżankowicki). Pracę duszpasterską łączył z działalnością na niwie oświaty. Zachęcał do nauki dzieci wiejskie, w swym dekanacie zakładał szkoły ludowe, pomagał finansowo uczniom z ubogich rodzin.

13 V 1817 r. został mianowany kanonikiem gremialnym i kustoszem przemyskiej Kapituły oraz radcą Konsystorza. W 1815 r. wydał nakładem Uniwersytetu Królewskiego w Budzie katechizm pt. *Nauka chrystianskaja po riadu katychezma nor-*

malnaho k polzi ditej parafijalnych za blahostlowienijem Je. pr. kyr Michajła Lewickaho Jepyskopa Premyskaho, Samborsk[aho], Sanock[aho] sostawłennaja, typom izobražennaja. W Budini hradi pismeny kralew. wseucziliszcza Peszczanskaho (Nauka chrześcijańska o porządku katechizmu zwykłego ku korzyści dzieci parafialnych z błogosławieństwem Jego Ekscelencji Michała Lewickiego biskupa przemyskiego, samborskiego i sanockiego wydana drukiem. W mieście Budzie czcionkami królewskiej Wszechnicy Pesztańskiej), a w rok później wyszedł jego elementarz pn. *Bukwar sławenoruskaho jazyka za blahostlowenijem i powelinijem Je[ho] Pr[ę]oswiaszczenstwa* kyr Michajła Lewickaho Archyjepyskopa Lwowskaho Mytropolity Hałyckaho Jepyskopa Kameneckaho, Peremyskaho, Samborskaho i Sanockaho k pouczeniju pospolytaho junoszewta w szkołach parafialnych izdan. W Budyni hradi. Pysmenamy kralewskaho Uniwersyteta Peszczanskaho (Elementarz języka słowiańskoruskiego za błogosławieństwem i zezwoleniem Jego Ekscelencji arcybiskupa lwowskiego, metropolity halickiego, biskupa kamienieckiego, przemyskiego, samborskiego i sanockiego dla nauczania młodzieży stanu pospolitego w szkołach parafialnych wydany w mieście Budzie, czcionkami Królewskiego Uniwersytetu Pesztańskiego). Był zwolennikiem oparcia rozwoju ukraińskiego języka literackiego na „żywej mowie ludu”. Jako pierwszy w galicyjskiej greckokatolickiej prowincji kościelnej rozpoczął głoszenie kazań w języku ludu ruskiego. W 1829 r. opublikował na łamach „Czasopisma Naukowego Księgozbioru Publicznego im. Ossolińskich” obszerną rozprawę na ten temat, pt. *O języku ruskim*. Napisał pierwszą gramatykę ówczesnego języka

ukraińskiego w Galicji. Drukiem wydano jedynie jej wstęp w postaci odrębnej broszury pt. *Rozprawa o języku ruskim* (1848). Była to pierwsza praca naukowa o języku Ukraińców galicyjskich. Wywarła ona znaczący wpływ na poglądy późniejszych językoznawców w odniesieniu do języka ukraińskiego. W 1815 r. Mohylnicki był współtwórcą pierwszego w Galicji greckokatolickiego stowarzyszenia kapłańskiego pn. Societatis Presbyterorum Ritus graeco-catholici Galiciensium. Blisko współpracował z polskimi uczonymi Z. Dołęgą-Chodakowskim oraz S.B. Linde. Wydane przez siebie prace przekazał bibliotece Liceum Krzemienieckiego. Po założeniu w Przemyślu w r. 1818 Instytutu dla Diaków i Nauczycieli został jego dyrektorem i wykładowcą (m.in. logiki). W rękopisie pozostał napisany na potrzeby Instytutu Diaków i Nauczycieli podręcznik logiki pt. *Логическая постановка* (Zasady logiki).

W r. 1817 r. został posłem do Sejmu Krajowego. Wobec zastrzeżeń, że nie należy do stanu szlacheckiego został on dyplomem cesarskim z 30 VII 1818 r. uhonorowany tytułem szlacheckim (herb „Mogilnicki II”). Zmarł 24 VI 1831 r. w Przemyślu w 53 roku życia w czasie epidemii cholery. Został pochowany na starym cmentarzu komunalnym w Przemyślu przy ul. Konarskiego. Po likwidacji cmentarza w 1902 r. jego szczątki przeniesiono na nowy cmentarz przy ul. Słowackiego (powtórny pochówek odbył się 4 VIII 1902). W swoim testamencie przekazał majątek na stypendia dla uzdolnionych uczniów gimnazjum z biednych rodzin i sierot po księżach greckokatolickich. Dało to początek fundacji jego imienia. Natomiast swe książki prze-

kazał do nowo powstałej wówczas Biblioteki Kapituły Greckokatolickiej.

AP w Przemyślu, ABGK, sygn. 6886, tamże Kapituła Gr. kat. w Przemyślu, sygn. 180, 228, 396, 515; Biblioteka Archidiecezjalna im. Konstantyna Czechowicza w Przemyślu. Dział Rękopisów, Materiały Iwana Mohylnickiego, npag.

Błażejowski D., *Historical Šematism of the Eparchy of Peremyšl including the Apostolic Administration of Lemkivščyna (1828–1939)*, Lviv 1995, s. 771; Kozik J., *Ukraiński ruch narodowy w Galicji w latach 1830–1848*, Kraków 1973, s. 82-89 i in.; Stępień S., *Borderland City: Przemyśl and the Ruthenian National Awakening in Galicia*, [w:] *Galicja. A Multicultured Land*, edited by Hann C. and Magocsi P.R., Toronto-Buffalo-Londyn 2005, s. 55-56; Tenże, *Rola Przemyśla w ukraińskim odrodzeniu narodowym w Galicji w pierwszej połowie XIX w.* „Warszawskie Zeszyty Ukrainoznawcze” 1999, nr 8-9, s. 128-129, 136; Szpytkowski I., *Do ikonografiji ta nobilitaciji Iwana Mohylnyćkoho*, „Zapyski Towarystwa imeni Szewczenki” 1930, t. C, ks. 2, s. 311-319; Tenże, *Filolohiczni praci I. Mohylnyćkoho*, „Zapyski Towarystwa imeni Szewczenki” 1910, s. 1-9; J. Żelechowski, *Nowi dani do biohrafiji Ioana Mohylnyćkoho*, „Nowyj Hałyczanyn” 1889, nr 11, s. 142-143.